

Дарко Димовски, асистент

Правни факултет Универзитета у Нишу

Филип Мирић,

стручни сарадник на Правној клиници Правног факултета у Нишу

**ПРЕГЛЕД ЧЛАНАКА О МАЛОЛЕТНИМ
ДЕЛИНКВЕНТИМА ОБЈАВЉЕНИМ У ДНЕВНОМ ЛИСТУ
ПОЛИТИКА 1934-1936. ГОДИНЕ**

Апстракт: У раду аутори најпре образлажу истраживачки пројекат везан за начин извештавања у дневном листу Политика о малолетничкој делинквенцији, уз посебан осврт на тада важећа законска решења везана за малолетнике. У даљем делу анализирани су новински чланци о насилном и имовинском криминалитету малолетника кроз призму необјективног начина извештавања новинара о почињеним кривичним делима од стране малолетних лица.

Кључне речи: малолетничка делинквенција, начин извештавања.

Увод

Криминална понашања и криминалци су одувек били предмет интересовања широке јавности. Да ли је томе разлог пука знатижеља, жеља да се у удобној и безбедној фотелији смештеној у оптимално загрејаној соби чита у дневној штампи или гледа на ТВ-у о туђим несрећама или жеља да сазнају сва дешавања у сопственом окружењу, па и криминална? Конзумирање садржаја масовних медија често се своди на једноставну забаву, па су извештавања о учиниоцима недозвољених понашања и о жртвама предмет задовољења знатижеље. Код некога ће то изазвати наслалу, бес, оставити га равнодушним или му поспешити осећај немоћи, што је најгоре од тога или му изазвати самилост, разумевање жртве или га натерати на размишљање и покретајући га на друштвено оправдану акцију. С друге стране, бављење медија малолетничком делинквенцијом,¹ као и неким другим видовима девијантности, је оправдано и пожељно.

¹ "Преовлађују два схватања малолетничке делинквенције: шире, екстензивно схватање, које се означава као социолошко-криминолошко одређивање појма малолетничке делинквенције, и уже схватање.

Према ширем схватању, малолетничку делинквенцију чине сви облици девијантног понашања, од предделинквентних понашања до оних инкриминисаних у законодавству.

Међутим, у беспощедној борби за тиражом или гледаношћу, често се заборавља да су малолетни починиоци кривичних дела тек закорачили у живот. Да је узрок њиховог друштвено неприхватљивог понашања често плод окружења и околности у којима живе и расту. Често је то лоша породица и потпуни недостатак породице, а лоша породица или њен недостатак је у пропорционалној вези са потенцијалним криминогеним понашањем. Такође, незадовољење основних дечијих потреба може гурнути малолетника у криминал. С друге стране, мас медији често заборављају жртву криминалног понашања и њену породицу. Поготово, а није редак случај, да је и жртва малолетник.

Такође, начином извештавања у многим случајевима, помоћу „незваничних“ извора, разговором са члановима породице жртве или људима из окружења починиоца и жртве, сервира се сопствена „истина“ о починиоцу, жртви и околностима учињеног дела. На тај начин се прејудуцира мериторна одлука надлежног државног органа припремајући јавно мњење за прихватање њихове „истине“. При томе се, јасно, не води рачуна о презумпцији невиности.

Не желимо да кажемо да новинари не треба да пишу о малолетничкој делинквенцији. Напротив, треба да пишу, али на начин који ће иницирати цело друштво, све чиниоце у њему, „главе породице“ и све чланове породице, све васпитне установе, да се отворено и беском-

Поред кршења кривичних и других правних норми, делинквенција или преступништво малолетника обухвата и понашања супротна моралним нормама у једном друштву. Шире схватање има више варијанти, а разлике се јављају у модалитетима теоријске обраде. Тако, према једној варијанти овог схватања, није довољно дефинисати делинквенцију као "оно што је кажњиво према кривичном праву", већ је потребно размотрити однос између легалних норми и моралног кодекса. Према другом објашњењу, важно је проучити рђаво понашање као потенцијално криминално, преко индивидуалне и колективне моралности, исто колико и криминално. Треће објашњење под преступничким понашањем младих подразумева како понашања која су санкционисана законом, тако и понашања која су санкционисана општом сагласношћу моралног мишљења заједнице.

Уже схватање појма малолетничке делинквенције заступа већина теоретичара европских земаља. По овом схватању, појам малолетничке делинквенције или омладинског криминалитета обухвата сва она понашања малолетника која су, као и за пунолетна лица, инкриминисана у кривичним законима као кривична дела. Ово схватање је правно детерминисано и издваја вршење кривичних дела, као друштвено најопаснији облик понашања. Према ужем дефинисању, вршење кривичних дела од стране малолетника или криминалитет малолетника треба разликовати од предделинквентног понашања, које се не може третирати као криминалитет, већ само служи као аларм за предузимање превентивних мера и акција." Цитат према Константиновић-Вилић, С., Николић-Ристановић, В., Костић, М., *"Криминологија"*, ПЕЛИКАН ПРИНТ, Ниш, 2009. година, страна 222-223.

промисно суоче са овим питањем и сви заједнички раде на његовом решавању.

Малолетничка делинквенција није појава која се везује само за садашњост. Она је, такође, иманентна и прошлости. Иако се у прошлости извештавало о малолетничкој делинквенцији, нису постојали научни радови који би се бавили етиолошким и феноменолошким карактеристикама малолетничке делинквенције. Уосталом, од првих бројева дневног листа *Политика*, свакодневна новинска тема је била малолетничка делинквенција. Само је питање истраживача пронаћи прави начин за праву тему.

Background истраживања:

Да би се установило каква је била реакција друштва на малолетничку делинквенцију, потребно је одредити њихов правни положај у прошлости. Закон који је одређивао кривичне санкције према малолетним делинквентима је Кривични законик Краљевине Југославије од 27. јануара 1929. године. Његовим доношењем настао је дисконтинуитет кривичног законодавства тадашње државе у односу на ранији период када је владала разноликост кривичног законодавства (правни партикуларизам)² на основу увођења васпитних мера за малолетнике уместо казни за малолетнике и повећавања границе апсолутне кривичне неодговорности на седамнаест година.³ По новом Законику⁴ малолетнике можемо поделити на три групе: децом се сматрају малолетници до навршене четрнаесте године, млађим малолетницима се сматрају лица од 14 година до 17 година, док се старијим малолетницима сматрају лица од пуних 17 година која нису навршила двадесет и једну годину живота.

Према члану 26. Законика према детету се не може предузети кривично гоњење и кажњавање. Мера, или како то Ч. Марјановић дословце означава као „кривична санкција“, која се може применити против детета - извршиоца кривичног дела је предавање родитељима, старатељима или надлежним школским властима, да га они према свом нахођењу казне, да се о њему старају и да над њим врше потребан надзор. На основу истог члана дете, које је напуштено или које је морално покварено, предаје се заводу за васпитање или подесној породици, где ће остати док не буде

² „У нашој Краљевини, особито, која је у свом новом образовању затекла 6 кривичних закона на снази, доношење новог Кривичног законика значи, уједно, и задовољавање потребе за уједињењем у тој законској материји, у којој се неједнакост најјаче осећа.“ Цитат према: „Нови модерни Кривични законик“, Политика, Београд, 28.1.1929., бр. 7451, година XXVI

³ Марјановић, Ч, „О положају малолетника у материјалном кривичном праву“, Универзитет у Београду, Београд, 1935. година, страна 153.

⁴ Нови Кривични законик је ступио на снагу 1. јануара 1930. године.

поправљено. Суд по слободној оцени долази до уверења када је дете напуштено или морално покварено. Ова мера може да траје до навршених 17 година живота малолетника.

Према млађим малолетницима законодавац је, такође, прописао изрицање васпитних мера за извршена кривична дела са једним изузетком, који се односи на ситуацију када млађи малолетник, по упућењу у завод за васпитање или завод за поправљање млађих малолетника, а по навршеној петнаестој години живота, изврши неко дело злочина, под условом да је млађи малолетник могао да схвати природу и значај свог дела и према томе схватању ради. Према тим млађим малолетницима примењују се прописи, који важе за кажњавање старијих малолетника. За свако друго кривично дело, које буде учинио млађи малолетник док буде у заводу за васпитање или заводу за поправљање млађих малолетника, млађи малолетник ће се казнити само дисциплински. Васпитне мере⁵, које се могу применити према млађим малолетницима, су укор, прокушавање, упућивање у завод за васпитање и у завод за поправљење млађих малолетника. Да би дошло до изрицања укора потребно је да је учињено дело незнатније природе и да је оно учињено из очевидне непромишљености или лакомислености. Да ли је дело незнатније природе или не остављено је слободној оцени суда. По Закону се незнатним кривичним делим сматрају само преступи. До овог закључка се долази на основу члана 442. Закона о судском кривичном поступку⁶ у коме се каже да стављењу млађег

⁵ „Али Закон има уопште стално у виду могућност поправљања и рехабилитације и то не само код малолетника, већ и код осталих, па и најкорелијих, осим оних ретких случајева у којима, на најстрашнија дела, реагира смртном казном, као изразом најдубљег општег револта, који наша средина оваква каква је не може да утиша другим средствима.“ Цитат према: „Нови модерни Кривични законик“, loc. cit.

⁶ „Закон о судском кривичном поступку ... као новост у новом кривичном поступку нарочито се истиче поступак против млађих малолетника (од 14 до 17 година) и институције судије за млађе малолетнике, који ће да постоји код већих средских судова и код свих окружних судова, за државног тужиоца за млађе малолетнике. Ова институција постоји додуше и у Хрватској и Славонији, но она је уведена тек године 1918, банском уредбом, која је узакоњена 1922. године.

За поступак против млађих малолетника важи изузетно начело опортуности – за разлику од начела легалности – како за државног тужиоца за млађе малолетнике, тако и за судију за млађе малолетнике. Судија за млађе малолетнике код средског суда надлежан је за цео поступак о свим преступима КЗ које учине млађи малолетници док је за цео поступак о свим злочинствима млађих малолетника надлежан судија за млађе малолетнике код окружног суда. Судија за млађе малолетнике узима се из броја најiskusнијих судија дотичног суда и он поступа како одговара начелу индивидуализације, које је усвојио нови КЗ, примењујући васпитне мере, предвиђене по КЗ које су с обзиром на конкретан случај најподесније у циљу спасавања младости од зла. Против одлука судије за млађе малолетнике допуштени су правни лекови: жалба против решења и призив против пресуда.

малолетника под оптужбу има места само онда, кад се тиче злочинства, уколико већ извиђајима није несумњиво утврђено да млађи малолетник није толико зрео да схвати природу и значај овог дела и да према том схватању ради, а по члану 443. тачка 2 стоји да се према млађем малолетнику може изрећи укор уколико он није стављен под оптужбу. Кад млађи малолетник стављен под оптужбу буде проглашен кривим, упућује се у завод за васпитање или поправљање, а у противном када се ослобађа оптужбе, па било то и зато што је судија мишљења да је кривично дело незнатне природе, онда се млађи малолетник не може казнити укором, већ може бити предат подесној породици или заводу за васпитање. Сходно својим годинама и биолошко-психолошком развоју млађи малолетници имају могућност, да би задивили своју околину, да изврше и неко кривично дело услед непромишљености. Према тадашњем схватању судске праксе, тако ће се понашати углавном "напуштено" или "морално покварено дете". Код кривичних дела која изврше млађи малолетници из лакомислености, пажња извршиоца је у самом делу, док је код непромишљености ван дела. Због недовољног искуства или и недовољног познавања ствари, млађи малолетник нема јасну свест о домаћају своје радње и последице или лакомислено држи да до последице неће доћи, или да ће бити много мања него што је била. Једина разлика по питању услова за изрицање прокушавања од укора јесте да је извршено кривично дело по својој природи теже. Да ли је дело теже или незнатније природе, оцењује се на основу врсте и величине прописане казне и на основу других околности, које утичу да се дело сматра тежим или лакшим. Да би суд могао да изрекне млађем малолетном извршиоцу кривичног дела васпитну меру упућивања у завод за васпитање или у завод за поправљање млађих малолетника, потребно је да млађи малолетник буде толико зрео да је могао да схвати природу и значај свог дела и према том схватању да уради, а да је при томе напуштен или да је морално покварен. Под напуштеним млађим малолетником треба сматрати оног, који услед слабог родитељског надзора, буде остављен сам себи. Док је код напуштених млађих малолетника довољно применити мере васпитања, услед "моралне поколебљивости", дотле је код млађих малолетника, који су "морално покварени", потребно применити радикалније мере, које ће одстранити оне

О овим правним лековима решава коначно окружни суд, ако су управљени против одлука судије код средског суда, а апелациони суд, ако су управљени против одлука судије код окружног суда, и то и један и други у сталном већу за млађе малолетнике, које се састоји од тројице судија, а по саслушању државног односно вишег државног тужиоца за млађе малолетнике.“ Цитат према: „О новом кривичном поступку“, Политика, Београд, 18.2.1929, бр. 7472, година XXVI.

елементе који су довели до извршења кривичног дела од стране млађег малолетника. Законом је прописана могућност кажњавања млађих малолетника за учињено кривично дело у случају поврата. Да би дошло до кажњавања млађег малолетника потребно је да он, након упућивања у завод за васпитање, односно у завод за поправку због раније извршеног кривичног дела, а по навршеној петнаестој години живота, изврши ново злочино⁷ кривично дело, под условом да је могао да схвати природу и значај свога дела и према схватању ради.

Старији малолетници су она лица која имају седамнаест година, а нису навршила двадесет и једну годину живота. Законом се претпоставља подобност старијих малолетника за урачунљивост, која је за толико смањена да би била сразмерна степену душевне зрелости старијих малолетника. Сходно томе, Законом су прописане блаже казне у односу на пунолетна лица. Чланом 30. Кривичног законика прописано је да за кривична дела против чијих је извршиоца прописана смртна казна или казна вечите робије, ако је извршилац ових дела старији малолетник, према њему ће се изрећи временска казна робије или казна заточења од најмање седам година. Изузетак од правила ублажавања казни малолетним лицима је прописан Законом о заштити јавне безбедности из 1929. године, којим се одређује да се малолетник, за злочине у овом Закону за које је предвиђена смртна казна, може, такође, осудити на смртну казну, уколико је у време извршења кривичног дела има пуних осамнаест година.⁸ За остала кривична дела за која је прописана временска казна, суд није везан за најмању меру казне, коју Закон прописује за то кривично дело, а ако је та казна робија или заточење, онда она не сме бити већа од десет година.

Предмет истраживања:

Предмет истраживања је операционализован кроз два сегмента: 1) теоријски и 2) емпиријски.

Теоријски приступ обухватиће анализу садржаја законских текстова који регулишу положај малолетника и питања њиховог санкционисања за извршење било ког облика недозвољеног понашања. Анализа ће бити усмерена на оне законе који су важили од издања првог броја *Политике*

⁷ „Кривични законик је као инкримисана понашања прописивао злочинства и преступе. У параграфу 15 прописано је да су злочинства кривична дела за која је била прописана смртна казна, робија и заточење, а за преступе су били прописани строги затвор, затвор или новчана казна. Поред главних, у КЗ биле су прописане и споредне казне, као губитак часних права и губитак службе. Посебно су биле прописане мере безбедности.“ Цитат према: Константиновић Вилић, С., Костић, М., „Извршење казни и других кривичних санкција у Републици Србији“, СВЕН, Београд, 2006. година, страна 16.

⁸ Ibidem.

12. јануара 1904. године, па све до 6. априла 1941. године. Такође, приближно ћемо утврдити оквир радова са теоријским и емпиријским приступом теми малолетничке делинквенције. Ретко сачувана грађа из овог периода, из депоа Историјског архива Града Ниша и Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу и њено евидентирање, биће саставни део теоријског изучавања ове теме, са циљем чувања научне баштине из области Криминологије на нашим просторима, као и извор хипотезе за нека даља истраживања.

Емпиријским приступом најпре ће бити утврђени статистички показатељи евидентираних кривичних дела и пресуђења у односу на малолетне извршиоце кривичних дела, за исти временски период из доступних извора двеју установа културе у Нишу.

До сада истраживање је обухватило прикупљање података о начину извештавања о малолетним делинквентима и кривичним делима која су извршили у периоду од 1904. до 1941. године, у дневном листу *Политика*. Како је дневни лист *Политика* незаменљив историјски извор за прикупљање података о историји и култури народа Балкана, немогуће је спровести истраживање о начину извештавања о малолетним делинквентима и кривичним делима, а при том не користити дневни лист *Политика* као извор архивске грађе, с обзиром да је први број дневног листа *Политика* изашао 12. јануара 1904. године и излази и даље у континуитету (изузев у периодима Првог и Другог светског рата).

Међутим, недостатак чланака о стопи малолетничке делинквенције у овим периодима нам не пружа довољно материјала за закључак да је дошло до повећања стопе малолетничке делинквенције, јер је једноставно могуће да је дошло до повећања интересовања јавности за малолетничку делинквенцију.

Циљеви истраживања:

У домаћој криминолошкој литератури новијег датума недостају подаци о начину медијског извештавања у прошлости о појединим типовима криминалитета на тлу Србије. С обзиром на чињеницу да медијско извештавање о малолетничкој делинквенцији у прошлости није било предмет истраживања у нас, постављени су следећи основни циљеви рада:

- да се стекну основна сазнања о начину извештавања једног дневног листа о малолетничком криминалитету;

- да се утврди о којим се извршеним кривичним делима најчешће писало у посматраном временском периоду;

- да се утврди у којој су мери облици друштвено негативних понашања малолетника утицали/утичу на начин извештавања о њима.

Теоријски оквир и резултати неких досадашњих истраживања:

Једно опсежно истраживање о начину извештавања о малолетним делинквентима до сада није урађено. Сходно томе, истраживач је одлучио да спроведе овакво истраживање, које би резултирало монографијом о начину извештавања новинара о малолетним делинквентима у дневном листу „Политика“. Већ је урађено истраживање чланака о малолетним делинквентима у дневном листу „Политика“ у периоду од 1924. године до 1928. године. Ово истраживање објављено је у часопису „Пешчаник“ 2007. године.⁹

Такође, као плод наставка истраживања, у истом часопису 2009. године објављен је рад о начину извештавања о малолетничкој делинквенцији за период од 1929. године до 1933. године.¹⁰

Истраживање чланака о малолетним делинквентима у наведеном периоду је показало да постоји манипулативно изношење „поверљивих информација“, нагађања о односима између жртве и учинилаца, изношење података о породици жртава и учинилаца, примери су како непрофесионално понашање новинара, приликом извештавања о случају који је у поступку, може бити један од разлога кршења људских права или чак онемогућавања непристрасног рада суда. Извештавање о малолетничкој делинквенцији, односно о различитим облицима девијантног понашања деце и малолетника, често је обојено „чуђењем“ над тим како доба малолетства, које је тек припрема за улазак у живот, може бити испуњено гнусним поступцима учиниоца. Истицањем података о „одличном ученику“, „у свему узорном младићу“ и слично, на страни жртве, често се прејудицира кривица учиниоца. Могући утицај на рад суда имају и следеће констатације: „Сви детаљи ђачке трагедије, (...) расветљени су у истражном поступку...“, чиме се показује недовољна стручност или неинформисаност о одредби ЗКП, по којој ће се свако „сматрати невиним док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком надлежног суда“ (чл. 3 ст. 1). Поштовање чл. 6 ст. 1 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода подразумева и то да рад суда буде у већој мери доступан општој јавности, у складу са начелима професионалне етике.

⁹ Видети опширније: Константиновић-Вилић, С, Костић, М, „Малолетничка делинквенција – преглед чланака објављених у дневном листу „Политика“ од 1924-1928. године“, *Пешчаник*, Историјски архив града Ниша, Ниш, 2007. година, стр. 175-197.

¹⁰ Видети опширније: Костић, М, Миладиновић-Стефановић, Д, Димовски, Д, „Извештавање о делинквенцији малолетника у дневном листу „Политика“ од 1929-1933. године“, *Пешчаник*, Историјски архив града Ниша, Ниш, 2009. година, стр. 169-199.

Основне хипотезе које ће бити проверене истраживањем:

Основна хипотеза, која ће бити проверена истраживањем, гласи:

- стручна и општа јавност нису показивале посебно интересовање за тачно извештавање о обиму малолетничке делинквенције тога доба;
- начин извештавања посредно указује на недовољно интересовање за феноменолошке и етиолошке показатеље малолетничке делинквенције;
- општи друштвени став о малолетничкој делинквенцији (незаинтересованост) посредно се огледа у недовољно стручној терминологији приликом извештавања, као и у новинском простору који је посвећен теми (дужина чланака, устаљени број странице на којој се текстови налазе).

Просторне и временске границе истраживања:

Истраживачи су прегледали све доступне бројеве дневног листа *Политика* у Народној библиотеци „Стеван Сремац“ у Нишу и Историјским архиву Града Ниша у периоду од 1934. до 1936. године.

Формирање и опис узорка:

База чланака у периоду од 1934 до 1936. године чини основу за анализу начина извештавања новинара о малолетним делинквентима и њиховим кривичним делима.

Одређивање индикатора или конкретних појава које ће се истраживати:

Као индикатори важности коју штампа придаје малолетничкој делинквенцији предвиђени су: број чланака о истраживаној појави, дужини чланака, број странице на којој се текст налази, као и начини извештавања. Под чланцима које се баве малолетничком делинквенцијом издвојени су чланци у којима се пише о:

- девијантним понашањима,
- имовинским кривичним делима,
- кривичним делима против живота и тела (криминалитет насиља);
- кривичним делима против државног уређења (политички криминалитет).

Методи и технике истраживања:

Приликом истраживања примењен је метод анализе садржаја новинских чланака о малолетничкој делинквенцији у истраживаном периоду. Грађа је најпре прикупљена по годинама, а затим су, применом методе анализе садржаја чланака о малолетничкој делинквенцији,

прикупљени сви доступни подаци о начину извештавања новинара о малолетничкој делинквенцији.

Посматрање је могло бити примењено само у оквиру изложеног новинарског материјала, што је представљало основни ограничавајући фактор у сазнавању свих релевантних чињеница. Затим, дуга временска дистанца од објављивања грађе онемогућила је било какво непосредно сазнање, путем интервјуа на пример, о личним и професионалним ставовима новинара као и главног и одговорног уредника о испитиваној појави.

Такође, патријархално устројство умањило је интересовање научне јавности о овој појави, па је недостатак штампаног научног материјала условио немогућност поређења става опште и научне јавности о испитиваној појави.

С обзиром на ограничену могућност коришћења различитих метода и техника истраживања, истраживачу су користили, као метод истраживања, анализу садржаја чланака о малолетним делинквентима и малолетничкој делинквенцији.

Анализа прикупљених чланака

Опште напомене о чланцима о малолетним делинквентима у периоду од 1934. до 1936. године

Анализа садржаја чланака о малолетним делинквентима објављеним у дневном листу *Политика* од 1934-1936. године, показала је да се у поменутих чланцима описују индивидуални случајеви криминалног понашања малолетника, док сасвим изостају чланци у којима би се на један систематичан начин изнели подаци, како о феноменолошким и етиолошким карактеристикама малолетничке делинквенције, тако и о различитим облицима друштвеног реаговања на овај облик социјалне девијације. То показује да аутори чланака објављених у посматраном периоду нису били заинтересовани за дубље проучавање општих питања о малолетничкој делинквенцији, већ су се задовољавали само пуким обавештавањем јавног мњења о извршеним кривичним делима код којих су се као извршиоци јављали малолетници, тежећи често сензационализму. У овом делу рада биће, ради веће прегледности, анализирани чланци који се односе на малолетничку делинквенцију по годинама. Унутар сваке године биће праћен имовински криминалитет и криминалитет насиља, а тамо где постоје, и чланци који се односе на политички криминалитет малолетника.

Чланци у којима се описује имовински криминалитет у 1934. години

У 1934. години је било 15 чланака у којима се описује имовински криминалитет. Аутори су често говорили о мотивима извршења појединих кривичних дела описујући притом и личне прилике у којима су живели извршиоци. Посебно је занимљив чланак: *Ђерка запалила очеву кућу да би отишла у затвор (Политика, 17. фебруар 1934, бр. 9253, год. XXXI)* у коме аутор описује случај осамнаестогодишње девојке Анђелке, кћерке Андрије Крајине, која је одмах након хапшења признала да је потпалила очев стан како би била ухапшена и на тај начин престала да живи у беди и спречила даље очево злостављање. У чланку се даље наводи да је поменута девојка прво намеравала да некога убије или повреди ножем, али је од те своје намере одустала „јер јој је било жао да когод невин страда“. Из наведеног се може закључити да аутор чланка детаљно описује мотиве извршења дела и догађаје који су му претходили као и да посебну пажњу придаје чињеници да малолетна Анђелка није започела извршење тежег дела из алтруистичких побуда.

У чланку *„Хапшење лопова који је украо 33 мала и 35 великих дуката“*, (Политика, 25. фебруар 1934, бр. 9261, год. XXXI) реч је о осамнаестогодишњем младићу Муји Кевлићу у стану Винка Стојановића у Градишту код Жупање који је украо 33 мала дуката и 35 великих. Осумњичени Кевлић је у полицији признао извршење кривичног дела. Из поменутог текста се закључује да су малолетници често понављали кривична дела што је доводило до извесне специјализације за вршење појединих кривичних дела и специфичног *modus operandi*-а.

Новинари су често величали и са посебном пажњом и одушевљењем описивали успехе полиције у хватању малолетних учинилаца имовинских кривичних дела. Таквим начином извештавања се вероватно желело да „успеси“ органа кривичног прогона добију на значају и да им се да одређени медијски публицитет како би се повећао углед полиције у друштву. Управо о томе говори чланак *„Хапшење лопова који је украо три албума са маркама“* (Политика, од 11. марта 1936. године, бр.9275, год. XXXI). У чланку се помиње шеф кривичног одељења новосадске полиције г. Маленчић који се описује као најзаслужнији што је ухваћен осамнаестогодишњи Дежеј Деролд који је одмах на саслушању признао да је извршио предметно кривично дело.

Постоје и чланци у којима се описују малолетници као професионални извршиоци имовинских кривичних дела, с обзиром на њихов *modus operandi*. Тако је у Политици издатај 17. маја 1934. гдине изашао чланак под називом *„Лопов који је крао искључиво писаће машине“*. (Политика,

број 9314, година XXXI). У чланку је наведено да је Ратомир Павловић осуђен на три године строгог затвора.

И тридесетих година прошлога века је било организованих малолетничких банди које су вршиле тешке крађе и остала имовинска кривична дела причинивши притом велику материјалну штету. О томе сведочи чланак објављен у Политици од 7. јуна 1934. године под насловом „*Полиција трага за тројицом чланова једне лоповске дружине*“ (Политика број 9357, година XXXI). Ова „*лоповска дружина*“ је на други дан Духова обила стан г. Ђорђевића, начелника министарства у пензији, у Држићевој улици број 17, и однела разног накита у вредности преко 30.000 динара.

Некада су се лопови одавали продајући или нудећи на продају украдене ствари. Такав је случај и са двадесетогодишњем Иваном Шплихаром о коме говори текст под насловом „*Лопов се одао продајући покрадене ствари*“ објављен у Политици од 21. септембра 1934. године. (Политика, број 9463, година XXXI)

Малолетници су вршили и уцене и инспирисани романима и криминалним филмовима. О једној таквој уцени говори и чланак „*Три гимназиста уценила су трговца у Старом Врбасу*“ (Политика, 15. новембар 1934. године)

Чланак „*Најелегантнија дама у Вараждину ухапшена је за крађу новца из ташне*“ (Политика, 20. децембар 1934. године, бр. 9553, година XXXI) говори о извесној госпођи Марији Цесарец, деветнаестогодишњој супрузи Тиваровог намештеника и најбољег Славијиног бека. Госпођа Цесарец је била једна од најелегантнијих госпођа у вароши, увек обучена по најновијој моди. Цесарчева је за време утакмице успела да неприметно извуче новац из ташне своје пријатељице. Из начина извештавања о овом случају се закључује да је окривљена уживала велики углед у вараждинском друштву.

Чланци у којима се описује криминалитет насиља у 1934. години

У 1934. години је објављено укупно 62 чланака у којима се описује криминалитета насиља. Већ на први поглед је уочљива разлика у броју објављених чланака у односу на имовински криминалитет у корист криминалитета насиља. Ова разлика не илуструје увек стваран однос ова два типа криминалитета, већ је често одраз чињенице да је јавност заинтересованија за криминалитет насиља, што је довело до његовог бољег праћења и чешћег извештавања. Разлог томе се може наћи у већој друштвеној опасности и бруталности овог облика криминалитета. Често су и начин извршења кривичних дела, својстава учинилаца (да се ради о малолетним учиниоцима), као и особине жртава (најчешће је реч о лицима

из најближег окружења извршилаца-чланови породице, пријатељи...) утицали да ова кривична дела привуку већу пажњу јавности.

Да малолетници могу да изврше изузетно свирепе злочине усмерене према једном родитељу често на наговор или уз пристанак другог показује и текст објављен у Политици од 23. јануара 1934. године под насловом „Син бацио очеву главу у Дунав“. (*Политика, број 9228, година XXXI*). У чланку се наводи да је жена месара Стевана Богнара најпре убила једним хицем из револвера који је био својина њеног четрнаестогодишњег сина, а затим његов леш исецкала на комадиће и разбацала их на раличита места. Поновним испитивањем ухапшене жене и њеног четрнаестогодишњег сина је утврђено да је мајка убила оца у присуству сина и да је четрнаестогодишњи дечко однео очеву главу и бацио је у Дунав. После овога признања мали Пишта Богнар је ухапшен. Занимљиво је да аутор не наводи име мајке која је по, сопственом признању, извршилац овог монструозног убиства, већ наводи име четрнаестогодишњака вероватно из жеље да потенцира свирепост поступка овог дечака и тиме истакне друштвену осуду за овај језив злочин.

Још један чланак на занимљив начин описује насиље у породици и то насиље према старима. Ради се о тексту под насловом „Унук у свађи убио своју бабу“ (*Политика, 4. март 1934. године, број 9228, година XXXI*). Наиме, због свађе са бабом Александром Милан Недић је, када више није могао да поднесе псовке, дохватио секиру и са неколико удараца убио своју бабу. Да би прикрио свој злочин шеснаестогодишњи Милан Недић је обрисао секиру и оставио иза врата, да би убрзо након што је баба издахнула, уплахирани дечак отишао првом суседу и пријавио злочин. Интересантно је да је заједно са шеснаестогодишњим дечаком за убиство Александре био оптужен и блиски рођак старице Живојин Јоксимовић јер је постојала сумња да је због наследства имања Живојин наговорио Милана да убије његову бабу. Међутим, оценом свих доказа, утврђено је да је несрећну старицу убио њен унук Милан и да је узрок убиства свађа између бабе и унука. У тексту се наводи да су оба оптужена ослобођена од казне. Милан као малолетник је упућен на једногодишње васпитање у Дом за малолетнике. Вероватно је реч о примени института ослобођења од казне уз васпитну меру иако се то изричито не наводи у чланку.

Известан број чланака описује и убиства која су извршили малолетници, а жртве су лица с којима они живе у истом домаћинству, а нису у крвном сродству. Такав је и чланак „Пасторак убио маћеху“ који је објављен у Политици од 19. априла 1934. године. (*Политика, број 9311, година XXXI*). Аутор истиче да је двадесетогодишњи младић Франц

Херичко критичном приликом био у алкохолисаном стању и да се тада посвађао са својом маћехом Терезијом и пошто је важио за набуситог човека није могао да истрпи њене прекоре већ је неколико пута ударио мотком што је усмртило. У чланку је још више потенцирана хладнокрвност овог убице јер је после свега отишао својој кући и мирно заспао.

Има и текстова у којима се малолетници описују као изузетно сугестибилне личности. Тако, у Политици од 20.априла 1934. године, постоји чланак у коме се наводи да је у Новом Саду, на булевару Краљице Марије Исмет Хазић, након међусобног гушања, убио Богдана Ђерића подстрекаван од једног пролазника, који им је видевши тучу младића довикнуо: "Хајде да видимо ко је јачи". Ова, наизглед безазлена реченица довела је до трагичних последица. Чланак носи наслов „Шегрт убио шегрта, потстрекаван на борбу од једног пролазника“ (Политика, 20. април, 1934. године).

У чланку „Убио, на пресудио сам себи и обесио се“ (Политика, 21. март 1934. године) описује се једно убиство и самоубиство у вези с тим. Након убиства угледног сеоског домаћина Кочета Илића, замљорадника из села Коћина, у срезу жеглиговском, кога је на спавању убио његов слуга двадесетогодишњи младић Конета Антић, иследне власти су притвориле Конета и упутиле га у полицијски затвор у Куманову. Конета је у притворничкој соби извршио самоубиство на тај начин што је скинуо са себе завој са ране и тим завојем се обесио о решетке прозора. Занимљив податак да је и сам Конета најавио своје самоубиство рекавши иследнику приликом саслушања: „Кад сам убио човека, право је и ја да се убијем.“ (Политика, 21. март 1934. године, број 9285, година XXXI).

Чест мотив извршења кривичних дела против живота и тела је била освета због неузвраћене љубави. Пример за то је и чланак „Крвава освета одбијеног љубавника“ објављен у Политици од 20. марта 1934. године. У чланку се описује како се Душан Марков, двадесетогодишњи имућни економ, већ дуже време удварао Терези Стојин, тридесетогодишњој лепушастој удовици, али Тереза је сматрала да је Душан сувише млад за њу и зато је хладно одбила његово удварање. Осетљиви љубавник јуче је дочекао лепу Терезу када се враћала из гостију. Срели су се у њеном дворишту и Марков је замолило Терезу да га пусти у стан, или да га бар једанпут пољуби. Тереза није хтела да чује за то и пошла је даље према својој соби. У томе тренутку одјекнуо је пуцањ. Тереза се запрепашћена окренула и тада ју је погодио други метак, који је Душан испалио на њу. У тексту се даље наводи да је овај одбијени љубавник испољио и велику суровост према недужној жртви јер је Терезу искасапио ножевима.

Да и малолетнице могу да изврше кривично дело насиља у породици сведочи и чланак занимљивог наслова „Жена која је просула врело масло мужу у лице“ Овај чланак говори о ванредној лепотици Мани Беговић која одговара за покушај убиства свог мужа Ејуба. Иако удата већ две године, Мана је својом лепотом привлачила пажњу многих мушкараца. Занимљиво је да аутор истиче да је Мана, због све више проведеног времена у друштву других мушкараца „почела да заборавља своје обавезе и дужности према мужу, што је доводило до свађа и туче...“ Реч је дакле, о „обавезама и дужностима“ жене према мужу што довољно говори о потчињеном положају жене у односу на мужа у Србији тога времена. Критичне вечери, кад се вратила с једног сеоског посела, Мана је кувала мужу кафу и рекла да мало придрема док јело буде готово. Када је Ејуб заспао, Мана је угрејала у једном лонцу масло. Када се уверила да њен муж спава примакла се његовој постељи у намери да му саспе вруће масло у уво и да га потом запечати са воском, сматрајући да ће се на тај начин најбрже и најлакше ослободити свога мужа. Међутим, Ејуб се у последњем тренутку пробудио и она, место у уво, просула му је врело масло по лицу, од чега је Ејуб пао онесвешћен са постеље на под. Суд је Ману казнио са осам месеци затвора. Оптужена је саслушала пресуду са осмехом на уснама. Начин на који је оптужена саслушала пресуду довољно говори о томе да се нимало не каје за учињено дело.

Постоје и чланци у којима се описује извршење најтежих кривичних дела против живота и тела из користољубља. Тако у чланку „Млада девојка убила свога деда да би му украла 3700 динара“ објављеном у *Политици* од 8. јуна 1934. године описано је убиство осамдесетогодишњег Ивана Хећимовића, кога је на спавању секиром убила његова унука осамнаестогодишња Анка Томић, а затим га опљачкала и одузела му 3.700 динара. У чланку је посебно истакнута незахвалност ове девојке према свом деди јер је несрећни старац још као малу довео кући и старао се о њој.

У објављеним текстовима се запажа изразито негативан став према оцеубицама. То илуструје и чланак „Оцеубиство у Пакашници“ (*Политика*, 17. јун 1934. године). У тексту аутор наводи да је двадесетогодишњи Драгутин Гошић живео у врло затегнутим и лошим односима са својим оцем Божидаром. Даље се наводи да је до оцеубиства дошло услед сталног наговарања Драгутинове жене, богате миражцике, што показује да аутор сматра да је снаха узрок погоршања односа између оца и сина што је, најзад, резултирало очевим убиством.

У неким чланцима, који често представљају праве извештаје са суђења, аутори често наводе и казне на које су оптужени осуђени из чега

се закључује да су поједини судски процеси помно праћени. У тексту *„Кријумчар дувана осуђен, за убиство друга, на десет година робије“* се наводи да су за убиство свог друга Сеима Шаиновића осуђени Адем Шабановић и Рамазан Шаиновић. Суд у Гњилану је оптуженог Адема Шабановића као старијег малолетника осудио на 10 година робије и плаћање свих трошкова, док је оптуженог Рамазана пустио испод суђења услед недостатка доказа. Занимљиво је да је формулација „пустити испод суђења“ коришћена уместо данашње „ослободити од оптужбе“ услед недостатка доказа.

Објављени чланци у новинама о извршеним кривичним делима неретко су представљали стимуланс малолетницима да започну са извршењем кривичних дела или се одају просјачењу, скитничењу или другим облицима девијантних понашања. Такав случај је описан у чланку *„Претварајући се да је слеп, глув и нем један 20-огодишњи младић је годину дана живео од проишће“*. Реч је о двадесетогодишњем Стојану Вукмановићу из једног села Савске бановине који је у неким новинама прочитао причу о једном младићу који се двадесет година правио да је слеп, нем и глув, бавио се просјачењем и на тај начин дошао до солидне суме новаца. На сличну идеју допао је и млади Вукмановић, али је у Београду примећен од стране агената Друштва за заштиту од просјачења и предат полицији. Превара је откривена тако што је у цепу овог малолетника откривен свежањ фотографија са утиснутим жигом једне фотографске радње. У разговору са власником те радње је утврђено да се Вукмановић истог јутра сликао у његовој фотографској радњи и да је притом видео, говорио и чуо без проблема. У тексту даље стоји да је „полиција Вукмановића казнила затвором, а после ће га протерати“ иако само суд има таква овлашћења. Вероватно је овде реч о неком од облика полицијског задржавања осумњиченог, а не казне затвора и мере безбедности протеривања странца из земље.

Да и малолетна лица могу да буду део крвне освете, тог негативног и друштвено опасног обичаја који је и до данас сачуван у неким крајевима наше земље, нарочито на Косову и Метохији, говори чланак *„Десетогодишње Арнауце хтело да свети крв“* у коме се описује случај малолетног Барјама Малићевића који је ножем ранио свог суседа Будимира Милачића. Да је у питању крвна освета показује податак да је Бајрам том приликом узвикнуо: „Светим се за свог рођака“!, сматрајући да на тај начин врши своју дужност.

Нису ретки ни текстови у којима се описују убиства из нехата. Једну такву породичну трагедију описује и текст *„Брат случајно убио своју малу сестру“* Наиме, Јован Бећировић, радник из Борског рудника, вратио се

јуче око 8 часова изјутра кући у село Кривељ. Како је имао намеру да пође у шуму, напунио је пушку двоцевку и оставио је прислоњену о зид у ходнику, па је изашао у двориште да обави неки посао. Одједном, чуо је из куће прасак пушке, па је, предосећајући несрећу, отрчао у кућу и ту угледао своју четворогодишњу ћерку Злату сву окрвављену. Доцније се утврдило да је Јованов десетогодишњи син Душан видевши у ходнику пушку почео да се игра њоме. Ту је била и његова мала сестра Злата. Кад је цев пушке била уперена у Златин стомак, пушка је окинула.

Патолошка љубомора је чест мотив извршења кривичних дела са елементима насиља. Управо о томе говори и чланак „*Једна љубав, упропаићена болесном, злочиначком љубомором*“. У члану се описује покушај убиства Розе Габрић који је извршио двадесетогодишњи Гергељ Хорват. Он је, наиме, два пута ударио секиром по глави своју невенчану жену, која се једва опоравила од ових повреда. Побегло је са лица места, али се брзо вратио у Суботицу где је и ухваћен. Овај двадесетогодишњак осуђен је на шест месеци строгог затвора.

Анализа објављених чланака у 1934. години нас доводи и до једног случаја убиства детета које је извршила двадесетогодишња Хедвига Прегар, бацивши свог синчића Јожефа у рибњак желећи да након тога и сама изврши самоубиство скакањем у рибњак, али још трагичније последице спречили су рибари који су дотрчали и спасили несрећну жену. Аутор наводи да су повод овом злочину биле честе свађе, па и туче између Хедвиге и њеног супруга. Хедвига је због убиства детета осуђена на годину и два месеца робије. О овом несвакидашњем случају говори текст под насловом: „*Пресуда мајци која је бацила своје дете у рибњак*“ (Политика од 9.децембра 1934. године).

У неким чланцима аутори самим насловима чланака сугеришу да су поводи извршења тешких кривичних дела безначајни. Тако се међу чланцима објављеним 1934. године у дневном листу политика срећу и они са насловима: „*Крвава туча ни око шта*“, „*Убиство због нарамка дрва*“ и сл.

Чланци у којима се описује имовински криминалитет у 1935. години

Наредне 1935. године објављено је 11 чланака који описују имовински криминалитет малолетних лица. Из овог податка се сигурно не може са сигурношћу закључити да је у посматраној години дошло до стварног смањења имовинског криминалитета малолетника, али је неспорна чињеница да су кривична дела против имовине у којима су се као извршиоци јављали малолетници привлачила много мању пажњу јавности од криминалитета насиља.

Први чланак у којем се описује имовински криминалитет малолетника у 1935. години објављен је тек 20. марта 1935. године. Ради се о тексту под насловом „Дечко који је украо пројекциони апарат“. Реч је о тринаестогодишњем дечаку Ђорђу Скриникову који је из просторија „Роса филма“ украо неколико филмова и један филмски тон-апарат, све у вредности од 20.000 динара. Аутор са извесним симпатијама пише о овом крадљивцу, вероватно због његових година и околности под којима је извршио ово кривично дело.

Међу анализираним чланцима издваја се и један чланак који је у вези са кривичним делима против сигурности људи и имовине чији су извршиоци деца између четири и осам година. Илустрације ради наводимо чланак у целости:

„Малолетна деца, између четири и осам година, проузроковала су у последње време неколико пожара у околини Руме. Поред пожара у Иригу који је, као што је већ јављено, изазвао осамгодишњи Светозар Глушић, сад је на оближњем насељу Моја Воља проузроковао пожар, играјући се шибицама, седмогодишњи Иван Шварц. Он је запалио сламу и нешто грађе са пољским алатом, власништво његовог оца Петра. Скоро истовремено два друга дечака: Звонко и Тома Прислан, који имају свега четири године, потпалили су сламу Паје Давидовића сељака из Врдника.“ („Деца изазвала неколико пожара у околини Руме“, *Политика*, 26. септембар 1935. године, 9824, година XXXII). Код овог чланка је карактеристично да су деца деловала готово истовремено на више локација вршећи иста кривична дела. Језичка анализа наведеног текста указује на употребу плеоназама („малолетна деца“).

И саме судије могу да постану жртве малолетних лопова. О томе сликовито говори и чланак под насловом „Девојчица украде судији 8.000 динара“ (*Политика*, 6. новембар 1935. године). Овде је реч о једном, са аспекта жртве, несвакидашњем догађају, те је корисно цитирати наведени чланак:

Анализирајући чланке о имовинском криминалитету налазимо и на организоване дружине малолетница које су вршиле крађе. О томе говори и текст „Двадесет шест крађа извршила је један женска лоповска дружина“. Специфичност ове дружине је поред тога што су за крађу најчешће „врбоване“ девојке са улице од стране Наталије Марковић, удовице и како се наводи „жене мрачне прошлости“, и сам број извршених крађа које је извршила ова дружина- тачно 26!

Чланци о криминалитету насиља објављени у 1935. години

У 1935. години објављено је далеко више чланака о криминалитету насиља малолетника у поређењу са имовинским криминалитетом. Укупно је објављено чак 55 чланака у којима се описује криминалитет насиља. Због обимности грађе у овом прегледу неће бити анализирани сви чланци, већ само они, који по мишљењу аутора, описују на специфичан начин криминалитет насиља малолетних лица.

По својој свирепости посебно се издваја догађај који је описан у тексту „*Две девојчице искасапиле љубавницу свога оца*“ (Политика, 1. фебруар 1935. године). Ради се о тешком злочину који су извршиле две девојчице Загорка и Зорка и секирама искасапиле љубавницу свога оца. У тексту се не наводе детаљи о извршењу кривичног дела, већ се говори о хапшењу ових девојчица. У чланку се даље наводи да је дописник добио нетачно обавештење што се тиче хапшења ових девојчица. Истражни судија г. Драгољуб Стефановић само је саслушао децу и строго наредио оцу и родбини да их не злостављају нити им чине непријатности. На тај начин хапшење малолетних девојчица ни у једном моменту није дошло у питање и у томе смислу треба допунити ранији извештај.

Пијанство је довело до туче између два пријатеља Марка Деларовића и Андрије Рукавине у којој је Марко свом другу одсекао секиром руку. Занимљиво је да се деветнаестогодишњи Марко сам пријавио властима дан након извршеног злочина што указује да је до тога дошло највероватније због гриже савести. Овај догађај се описује у чланку „*У пијанству пријатељу отсекао руку*“, (Политика 27. фебруар 1935. године).

Патријархални односи у породици су често спречавали закључење брака између младих из различитих друштвених слојева. Противљење родитеља закључењу брака у таквим ситуацијама је многе несрећне љубавнике одвело на пут самоубиства. Трагично се и завршила прича двоје љубавника из Љубљане описана у чланку „*Кад нису могли да се узму, пошли су заједнички у смрт*“, (Политика, 27. фебруара 1935. године.)

Раскинути веридбу и погазити дату реч је, по тада важећим моралним правилима претежно патријархалног типа, представљало велику увреду посебно за младу и њену породицу. Такво понашање је због тога, изазивало не само велику друштвену осуду, већ је често било и разлог за освету која је често и завршавала nanoшењем тешких телесних повреда или чак и убиством. Под утицајем родитеља дошло је до раскида веридбе између Марка Петковића и Даринке. Браћа несрећне девојке да би се осветили за неправду нанету својој сестри сачекали су Петковића на

пијаци и претукли га тојагама. Интервенцијом жандарма младић је спасен сигурне смрти. Овај догађај је описан у чланку „*Браћа претукла вереника своје сестре*“ објављеном у *Политици* од 28. фебруара 1935. године. Главни актери ове приче су, поред несрећног Марка 14-огодишњи Томо и 12-огодишњи Драгутин, синови Миладина Стајића из Потпећа. Освета због раскинуте веридбе је, по свему судећи главни мотив извршења овог кривичног дела.

Анализирани чланак нам открива једну врло занимљиву карактеристику извештавања о малолетницима која је директна последица патријархалног морала и односа у породици у Србији прошлога века. Наиме, уочено је да се код навођења имена малолетних учиниоца кривичних дела скоро увек наводи и име и занимање оца, ако је реч о малолетницима, односно оца или мужа ако је реч о малолетницама.

И у 1935. години налазимо на чланке који представљају праве извештаје са суђења у којима се наводе и пресуде и изречене казне посебно ако су оптужени и осуђени на дуговремене казне затвора или робије, па је та информација веома често уношена и у наслов чланка. Пример за такво извештавање је и чланак објављен у *Политици* од 3. марта 1935. године који носи наслов „*Убице штипског носача осуђене су на по 20 година робије*“.

Грижа савести због извршеног кривичног дела је често доводила до извршења самоубиства. Такав случај је описан у чланку „*Због крађе коју је извршила девојка скочила у Муру*“ у којем се наводи да је код села Севнице због срамоте што је украла својој пријатељици златан сат и прстен, скочила је у Муру и утопила се 20-огодишња Тереза Вреск, баш у моменту када ју је жандарм спроводио у оближњу жандармеријску станицу.

Интересантан је и чланак објављен у *Политици* од 07. априла 1935. године под насловом „*Да одбрани мајку малолетна кћи убила свог рођака обрамцом*“ који описује злочин који је извршила ћерка Видосава да би одбранила своју мајку Јелену од напада комшије Милована Благојевића. Суд је донео пресуду којом се Јелена ослобађа од оптужбе јер није ударила Милована. Видосаву, пак је суд огласио кривом за дело тешке телесне повреде из члана 178 КЗ, али како је она млађи малолетник, те се пушта на прокушавање за годину дана што уствари представља условну осуду. Овај чланак је занимљив и по томе што се у првом делу помиње кривично дело убиства, а касније се у пресуди помиње наношење тешких телесних повреда уз навођење одговарајућих законских одредби што представља реткост у анализаним чланцима.

Исто тако, веома је занимљив чланак под насловом: „*Деветнаестогодишња мати осуђена на две године затвора што је задавила своја два*

детета“. Реч је Терези Чордаш, 19-огодишњој сељанци из села Магленца, која је задавила своје две кћери. Аутор чланка се очигледно трудио да са извесном дозом разумевања и оправдања за поступке жртве приступи извештавању о овом догађају пре свега истичући велико сиромаштво у које је запала Тереза, као и чињеницу да је њен муж одбегао од власти због неких крађа те је она била изложена својеврсној друштвеној изолацији. Све ово је код младе Терезе изазвало душевно растројство услед кога је она покушала да изврши и самоубиство. Суд је узимајући у обзир све олакшавајуће околности Терезу осудио на две године строгог затвора, а на крају чланка аутор још једном истиче да је Терези тек 19 година.

Известан број чланака обилује сликама лица места или убице иако је реч о малолетницима чиме се у великој мери крши претпоставка невиности, као једна од основних процесних гаранција окривљеном, чиме се постиже равноправност странака у кривичном поступку. Примера за овакво извештавање има много, а један од њих је и текст „*Петнаестогодишњи шегрт убио свога друга и запалио, побегао затим, али је ухваћен*“ објављен у Политици од 13. августа 1935. године који је написан на две стране и обилује сликама убице. У Политици од 14. августа 1935. године изашао је чланак „*Млади убица мирно прича полицији како је убио и запалио друга*“ у којем се говори о Марку Стојановићу, уз постојање великог броја његових слика.

Нека кривична дела су изазвала велико интересовање јавног мњења, па се о њима извештавало у више наврата. Тако је у текст „*Двоструки злочин у селу Заклопачи код Гроцке*“ доживео свој наставак у тексту „*Млади зликовац Милош Мишић из Заклопаче обмануо је власти о начину како се одиграла крвава туча*“ који је изашао у Политици 20. септембра 1935. године.

Да новинари понекад својим чланцима желе да оправдају поступке малолетника сведочи и сам наслов чланка „*Злочин петнаестогодишњег чобанчета*“ (*Политика*, број 9872, година XXXII). Наиме, употребом демиинутива именице *чобанин* аутор новинског чланка је тежио да смањи одговорност малолетника за почињено кривично дело.

Чланци о имовинском криминалитету објављени 1936. године

Пре анализе чланака објављених у 1936. години треба истаћи да првих 20 издања Политике у месецу фебруару 1936. године не постоје у датој књизи, издања за период од 2. до 14. марта 1936. године, као ни издања за период од 15. маја до краја месеца маја 1936. године.

У 1936. години објављено је 18 чланака који описују имовински криминалитет малолетних лица. Већ почетком 1936. године је изашао

први чланак који се тиче имовинског криминалитета малолетника. Објављен је у Политици од 11. јануара под насловом „*Лоповска банда малолетних дечака*“. У њему се кратко, готово телеграфски, наводи: „...под утицајем авантуристичких романа и криминалних филмова пет малолетних дечака основало је своју лоповску банду и извршили велики број крађа у Суботици, Хоргошу, Сенти, Бајмоку и другим местима. Дечаци су се најпре бавили прошњом, па су доцније почели и да краду. Међутим, суботичка полиција открила је њихову банду и сву петорицу ухапсила“. Стиче се утисак да је новинар приликом писања овог чланка само пренео полицијско саопштење што само показује површни приступ новинара извештавању о малолетничкој делинквенцији.

По мотивима извршења крађа посебно је интересантан чланак „*Дечко који је крао у Вршцу да би тако основао фудбалски тим*“ (*Политика, 18. март 1936. године*). Двадесетогодишњи дечак Душан Николић је почео да се бави вршењем кривичних дела против имовине да би задовољио један позитиван и иначе дозвољен циљ-желео је да оснује фудбалски тим. „На саслушању млади крадљивац је изјавио да је крао новац, јер му је био потребан да купи потребне реквизите за један фудбалски клуб, који је он хтео да оснује, пошто је страстан фудбалер.“- закључује аутор овог несвакидашњег текста.

У неким текстовима аутори малолетне извршиоце имовинских деликата пореде са познатим криминалцима или јунацима крими-филмова очито инспирисани сличностима у погледу начина извршења кривичних дела или удруживања у групе за извршење кривичних дела. Тако аутор за дечака која су се бавила крађама наводи: „Хари Пил, Хут Микс и Том Микс главни су јунаци ове хронике. Али одмах да напоменемо да то нису прави Хари Пил, Хут Микс и Том Микс, јер су они далеко од нас, чак у Америци, него су наши јунаци сви из Београда.“ *Несрећна авантура београдског Хари Пила*“. Овакво извештавање свакако је у функцији сензационализма, а притом аутор чланка не води довољно рачуна о интересима малолетних окривљених (*Политика, 26. март 1935. године*).

Осуда јавности због извршених кривичних дела често је видљива и у самом наслову чланка. Новинари се нису уздржавали ни од употребе тешких и грубих речи. Пример за то је и чланак необичног наслова: „*Хапшење лепе 18-огодишње хохштаплереке и крадљивице у Крагујевцу*“ (*Политика, 2. август 1936. године*). Аутор ову крадљивицу прво назива „лепом“, а затим и „хохштаплерком“ што ипак није примерено с обзиром на узраст ове девојке. Овај чланак је дефинитивно пример негативног извештавања и повреде претпоставке невиности јер нечију кривицу може да утврди само суд у својој пресуди.

Интересантан је и став оштећених према малолетним окривљеним. Понекад се они нису придруживали кривичном гоњењу малолетника, нити су истицали имовинскоправни захтев иако је вредност украдених ствари била велика. Аутор чланка „*Лоповска петорка извршила у Београду 115 крађа*“ (*Политика, 16.децембар 1936. године*) је управо то приметио наводећи речи оштећених којих је у овом поступку било много „*Не тужим и не тражим. Нека их ђаво носи*“.

Чланци о криминалитету насиља објављени у 1936. години

У 1936. години објављено је укупно 56 чланака у којима се описује криминалитет насиља. Запажа се да су у неким чланцима аутори писали са очигледним симпатијама према малолетним учиниоцима кривичних дела, желећи притом да на неки начин оправдају њихове поступке.

Када је реч о криминалитету насиља најчешће је реч о насиљу у породици и то у оним случајевима када би малолетник извршио убиство родитеља (обично оца) који је претходно у дужем временском периоду злостављао породицу. Један такав догађај је описан у чланку „*Породична трагедија у Малој Плани*“ (*Политика, 15.јануар 1936. године*). Овај чланак спада у краће, али ипак на јасан начин описује једну породичну трагедију: „У Малој Плани, недалеко од Великог Орашја, одиграо се крвав обрачун између оца распикуће и његових малолетних синова који су га најзад и убили. Убијени Живан Бранковић имао је раније прилично имање али је све то распродао, јер се одао пићу и расипничком животу... И заиста цела ова кућа била је спала на два малолетна дечка, једног од 13 и другог од 15 година. Они су целу кућу издржавали и више пута били сведоци страшних сцена кад је отац долазио пијан кући и немилосрдно тукао жену. Синоћ је исто тако Живан тукао жену и нападао синове. Али су се ови брзо удаљили и побегли у кућу... После овога Живан је јурнуо на сина, али је у истом тренутку млађи брат, који је био сакривен, опалио из пушке и Живан се срушио смртно рањен. После неколико часова Живан је био мртав.“

Извршиоци тешких кривичних дела понекад не признају њихово извршење дајући притом доста нелогичне одбране. Рецимо у тексту „*Млади Мајер и даље одриче да је убио индустријалца Амброзија*“ (*Политика, 26. јануар 1936. године*) се наводи да је полиција нашла два окрвављена ножа за која је седамнаестогодишњи Мајер „најпре тврдио да су то трагови чоколаде а затим је променио свој исказ, тврдећи да је овим ножевима клао зеца.“

Малолетници су кривична дела извршавали често подстакнути и добронамерном критиком својих родитеља. Један такав догађај описује и

чланак објављен у Политици од 26. фебруара у рубрици „Кроз нашу земљу“. Чланак описује убиство које је извршио 20-годишњи младић Петар Плол из села Чренковаца, недалеко од Птуја. Отац га је укорео због тога. Увређен, Петар је из чепа извадио велики нож и ударио оца у груди. Старац је превезен у птујску болницу, где се његова смрт очекује сваког часа.

Родитељи фаворизовањем једног детета могу код другог да створе осећај одбачености, па и љубоморе, што може да доведе и до отворених сукоба међу децом. Такав један сукоб је тема чланка: „15-огодишњи дечко убио брата што су му га родитељи стално истицали као пример“. Наиме, петнаестогодишњи Јан Михолски удавио је свога тринаестогодишњег брата Стевана, кога су његови родитељи стално упоређивали с њим и стављали му га за пример. Када су Јан и Степан пре неколико дана добили оцене у школи у коју су заједно ишли, Степан је био много боље оцењен него Јан. Јан је опет био изгрђен и укорен од родитеља:

„Увређен и понижен Јан је, чим су родитељи изашли из куће, задавио свога млађег брата. Злочин је признао плачући:

„Нисам могао више да трпим... Стално су ме грдили и узимали ми Степана за пример! “

Овај чланак је трагичан пример погрешног васпитања и последица стварања ривалског односа међу децом.

Још један чланак сличне структуре је објављен 12.августа 1936. године у коме се наводи: „Седамнаестогодишња студенткиња Гледис Мекнајт убила је секиром своју рођену мајку, јер јој није дозволила да се уда за њеног 18-годишњег пријатеља Доналда Вајтмана. За време убиства Вајтман је држао несрећну мајку, док је ћерка немилосрдно ударала секиром. Убице спроводе из затвора у суд“. Занимљиво је да је објављена и слика девојке која је извршила матрицид, што са становишта данашњег малолетничког кривичног законодавства представља грубо кршења тајности кривичног поступка према малолетницима.

И између најбољих другова је долазило до сукоба када би обојица били заљубљени у исту девојку. Један такав сукоб је описан у чланку „Убио друга, јер су се обојица заљубила у исту девојку“ (Политика од 31. октобра 1936. године). Млади Богољуб Поткоњак признаје дело, али се брани да је кривично дело извршио у нужној одбрани. Све ово указује да су малолетници често желели да оправдају извршење кривичних дела која су признали под снагом доказа који стоје против њих.

И у време израженог патријархалног морала, какво је ово од значаја за овај рад, извршавала су се кривична дела против полне слободе у којима су се као извршиоци јављали и малолетници. О једном таквом

случају говори и текст под насловом: „У Великој Кикинди ухапшени су један трговац и фотограф који су снимали младе девојке у порнографске сврхе“ (Политика, од 25.децембра, 1936. године).

На крају ове анализе, треба истаћи да у посматраном периоду није било чланака у којима је описан политички криминалитет малолетника. С једне стране, то је и разумљиво с обзиром да малолетни делинквенти ретко врше кривична дела из домена овог криминалитета. Али, с друге стране, то је помало и чудно посебно када се има у виду да је реч о периоду који је непосредно претходио Другом светском рату, па су у многим крајевима тадашње Краљевине Југославије јачали фашистички покрети.

Закључна разматрања

Ово истраживање је показало да извештавање о малолетничкој делинквенцији носи са собом и низ специфичности у односу на извештавање о пунолетним извршиоцима кривичних дела. Пре свега, доминирају чланци о криминалитету насиља, што никако не значи да је стопа овог криминалитета већа у односу на имовински криминалитет малолетника, већ да су ова кривична дела привлачила већу пажњу јавности због веће друштвене опасности и генерално превентивног утицаја медија на личност малолетника са делинквентним понашањем. Као и данас, медији су и тада схватани као моћно средство за заштиту друштва и јавног морала.

Такође, карактеристично је да су новинари често као чињеничну подлогу за своје чланке узимали различита полицијска саопштења, сматрајући их апсолутно истинитим и дајући им карактер правноснажне судске одлуке, што свакако представља повреду претпоставке невиности и кршење материјалног и процесног кривичног права на штету окривљених.

Значајно је обратити пажњу на карактер појединих кривичних дела извршених од стране малолетника. Многа од њих су директна последица патријархалног морала, јако присутног у тадашњем друштву. Примера за то има много (убиства из страсти, љубоморе, убиства супарника и сл). Одроз патријархалног морала се може наћи и у изузетно великој друштвеној осуди патрицида и матрицида и чињеници да се готово увек уз име малолетног делинквента наводило име оца, а ређе мајке. Упадљива је неравноправност између мушкарца и жене посебно када је реч о насиљу у породици, али се, ипак, уочавају тенденције друштвене и правне осуде мушкарца који је злостављао чланове своје породице.

Криминалитет представља највернију слику једног друштва, а новинско извештавање верно одражава ту слику. Иако овај рад представља својеврсни времеплов и само мали исечак новинског извештавања, аутори

су мишљења да се закључци изнети у њему у много чему могу применити и на наше данашње друштво, иако нас од посматраног периода дели више од седам деценија.

Darko Dimovski, LL.M
Assistant,
Faculty of Law, University of Niš

Filip Mirić, LL.B.
Junior Associate at the Legal Clinic,
Faculty of Law, University of Niš

***An Overview of Articles on Juvenile Delinquents
published in the daily newspaper Politika from 1934 to 1936***

In this paper, the authors analyze the articles on juvenile delinquents published in the daily newspaper Politika from January 1934 to December 1936. The paper covers the theoretical and the empirical research on the subject matter. In the theoretical part of the research, the authors analyze the legal status of minors under the provisions of the 1929 Criminal Code of the Kingdom of Yugoslavia. In the empirical part of the research, the authors review all available newspaper issues published in the period from January 1934 to December 1936, which have been retrieved from the archives of the Public Library "Stevan Sremac" in Niš. The reviewed articles were published in the daily newspaper Politika at the time when the 1929 Criminal Code of the Kingdom of Yugoslavia was in force; the Code entered into force on 1st January 1930. The first issue of the daily newspaper Politika was published on 12th January 1904th and it has been published ever since without major disruptions (except for the periods during the First and the Second World War). Given the fact that the newspaper Politika is an indispensable historical source for collecting data on the history and culture of the peoples in the Balkans, it is rather impossible to conduct a research on the media coverage of juvenile delinquents and their criminal offenses without using this newspaper as a source of archival material.

This primary goals of this research are as follows: to collect relevant data on and find out how a daily newspaper reported on juvenile crime within the observed period, to determine what kind of criminal offences were usually

covered in newspaper reports of the time, and to examine how and to what extent these forms of socially unacceptable behaviour of juvenile offenders influenced the way of reporting on juvenile crime. The authors particularly focused on the articles dealing with property crime, violent crime and political crime committed by juvenile offenders. The research has been conducted by applying the statistical method and the content-analysis method.

Considering the fact that there is a lack of research data in criminological literature on the newspaper coverage of juvenile delinquency, this paper is a modest contribution to examining this subject matter for the purpose of combating juvenile delinquency and creating a safer society.

Key words: *mass media, media coverage, public opinion, juvenile delinquency.*